

УДК 316.3-047.64(477)(045)

Бесчастна М.В.,

асистент кафедри аграрного консалтингу та сервісу
Національного університету біоресурсів та природокористування України

Теоретичні аспекти соціального управління в контексті системи управління

У статті розкриті питання термінологічної визначеності різних видів управління. Розкрито специфіку кожного виду управління. Обґрунтовано застосування терміну «соціальне управління» в широкому значенні, що включає управління всіма соціальними процесами та виділено основні рівні соціального управління. Виходячи з форм організації суспільства виділено види соціального управління. Розкрито взаємозв'язок суб'єкта і об'єкта соціального управління в процесі управлінських відносин. Розглянуто соціальне управління з позиції системного підходу.

Ключові слова: технічне управління, біологічне управління, соціальне управління, суб'єкт управління, об'єкт управління, система соціального управління.

Суспільство є складною динамічною системою, основу її суспільної структури складають соціальні групи та соціальні інститути. Для забезпечення життєздатності суспільство створює умови щодо функціонування самодіяльних основ різних структурних елементів, їх само регулятивних взаємодій з метою досягнення оптимальних результатів у своїй діяльності. Проблема даного наукового дослідження полягає в слабкому представленні в науковій літературі відповідних теоретико-практичних напрацювань, присвячених визначенню соціального управління як елемента системи соціального управління.

Дослідженню питань щодо теоретичних та практичних основ соціального управління приділяло увагу багато українських та зарубіжних вчених, зокрема, В.Б. Авер'янов, А.М. Грищенко, С.С. Андреев, Є.М. Бабосов, Н.М. Слепенков, Й.С. Завадський, Г.В. Щекин, Н.П. Осипова із тим залишається низка актуальних питань щодо єдиного трактування поняття «соціальне управління» з позиції системного підходу [2-10].

Мета дослідження – узагальнення теоретичних положень та розкриття суті економічної категорії «соціальне управління», виділення суб'єкта та об'єкта управління, визначити соціальне управління як систему соціального управління.

Розвиток демократичних процесів у суспільстві потребує координації, гармонізації соціальних взаємодій, дієвим елементом яких є система управлінських відносин. Управління являється багатограним функціональним явищем, що властиве системам різного походження. Воно забезпечує вживання як біологічних організмів, так і соціальних систем.

Управління – це функція організмів, систем різної природи (біологічної, соціальної, технічної), що забезпечує збереження їх певної структури, підтримання режиму діяльності, реалізація програми, цілі діяльності [1].

Дослідники виділяють наступні компоненти навколишнього світу – управління неживою природою, управління живою природою та управління людьми. Тому, правомірно говорити про такі види управління: управління неживою природою (технічні науки); управління живою природою (біологічні науки); соціальне управління (суспільні науки).

Управління технічними системами (виробничо-технічними процесами, механізмами, системами машин), здійснюється в системі «людина-машина». Тут суб'єкт управління є неживим, але мозковий центр представлений людиною.

Управління в живій природі, тобто управління біологічними системами, має природні засади й полягає у використанні людиною властивостей живого і в напрямі узгодження біологічних можливостей людини з його соціальними можливостями.

Нас передусім цікавить соціальне управління, яке відрізняється від двох попередніх видів вольовим впливом одних суб'єктів управлінського впливу на свідомість і волю інших, а його об'єктами є соціальна організація суспільства з притаманними їй соціальною структурою і соціальними процесами.

Хочемо відмітити, що технічне і біологічне управління здійснюється в рамках соціального,

оскільки всі види управління пов'язані з об'єднанням зусиль людей для досягнення відповідних цілей, але мають різну спрямованість [2]. Крім цього, якими б складними не були ці біологічні системи управління, що мають відношення з людиною, вони працюють за принципом, способом, методологією, програмою поставленою людиною та з метою задовольнити її потреби.

Соціальне управління не є однорідним ані за змістом, ані за формою, ані за методами його здійснення. Воно охоплює всі сфери соціального життя і в найширшому сенсі цього слова являє собою управління суспільством насамперед як системним утворенням.

Найсуттєвішим, що відрізняє соціальне управління від інших видів управління (управління живою і неживою природою), є те, що воно здійснюється шляхом впливу на свідомість і волю, а отже, інтерес людини для досягнення поставленої мети. А будь-яка цілепокладаюча діяльність людей пов'язана з реалізацією їх інтересу як усвідомленої потреби, що обумовлена їх матеріальним буттям, об'єктивною соціально-економічною структурою суспільства, тобто соціальна мета є явищем суспільної свідомості як вираження загальних потреб та інтересів соціальних груп [3]. Тому ми можемо сказати, що соціальне управління починається тоді, коли виникають відносини між людьми.

Можемо відмітити, що соціальне управління в широкому розумінні – управління всіма та будь-якими суспільними процесами на відміну від управління в біологічних і технічних системах, у вузькому – засіб реалізації соціальної політики, забезпечення соціальної сфери суспільного життя [1].

Ми можемо виділити основні рівні соціального управління. Так до макрорівня ми можемо віднести управління сукупною (масовою) поведінкою людей. А управління індивідуальною поведінкою людей ми віднесемо до мікрорівня.

Правомірно говорити про наступні сфери організації суспільства:

- політична (сфера міждержавних та міжнаціональних відносин, органів державної влади та різних соціальних груп);
- економічна (сфера виробництва товарів і послуг необхідних для задоволення матеріальних благ суспільства);
- духовно-культурна (сфера духовного виробництва, процесом створення, функціонування та споживання культурних та духовних цінностей, бо рівень суспільного життя визначається рівнем забезпечення духовно-культурних характеристик).

Проте, всі сфери організації суспільства тісно переплітаються між собою. Наприклад, якщо рівень освіти та науки буде на низькому та рівні, то результатом цього буде низький рівень робочої сили та неможливість впровадження науково-технічного прогресу у виробництво, що в свою чергу призведе до пониження рівня економіки.

Рис. 1. Класифікація видів управління

Виходячи з переліку форм організації суспільства, правомірного говорити про наступні види соціального управління:

- соціально-політичне управління (відносини між класами, націями та іншими соціальними групами);
- соціально-економічне управління (управління виробництвом матеріальних благ та послуг);
- соціально-культурне управління (управління виробництвом нематеріальних послуг та духовно-культурних цінностей) (рис. 1).

Правомірно відмітити, що суб'єктом управління на макрорівні виступає індивід (конкретна особа), а на макрорівні група людей, головною ознакою якого є здатність та право приймати управлінські рішення та здійснювати управлінські дії. А об'єктом управління являють певні соціальні спільноти дії яких пов'язані з виробництвом та відтворенням певних матеріальних та духовних благ, соціальних умов життєдіяльності.

Разом з тим, об'єкти управління не тільки сприймають управляючий вплив з боку суб'єкта управління, але й самі їх провокують ставлячи перед ними свої вимоги, потреби, інтереси, цінності тощо цим самим змушуючи суб'єкти управління приймати відповідні рішення. В результаті виникає двохсторонній зв'язок, бо система соціального управління є не односторонньою командно-адміністративною системою. У процесі управлінської діяльності методи управління та функції їх реалізації є конкретними засобами та напрямками здійснення управлінських відносин суб'єктів та об'єктів управління.

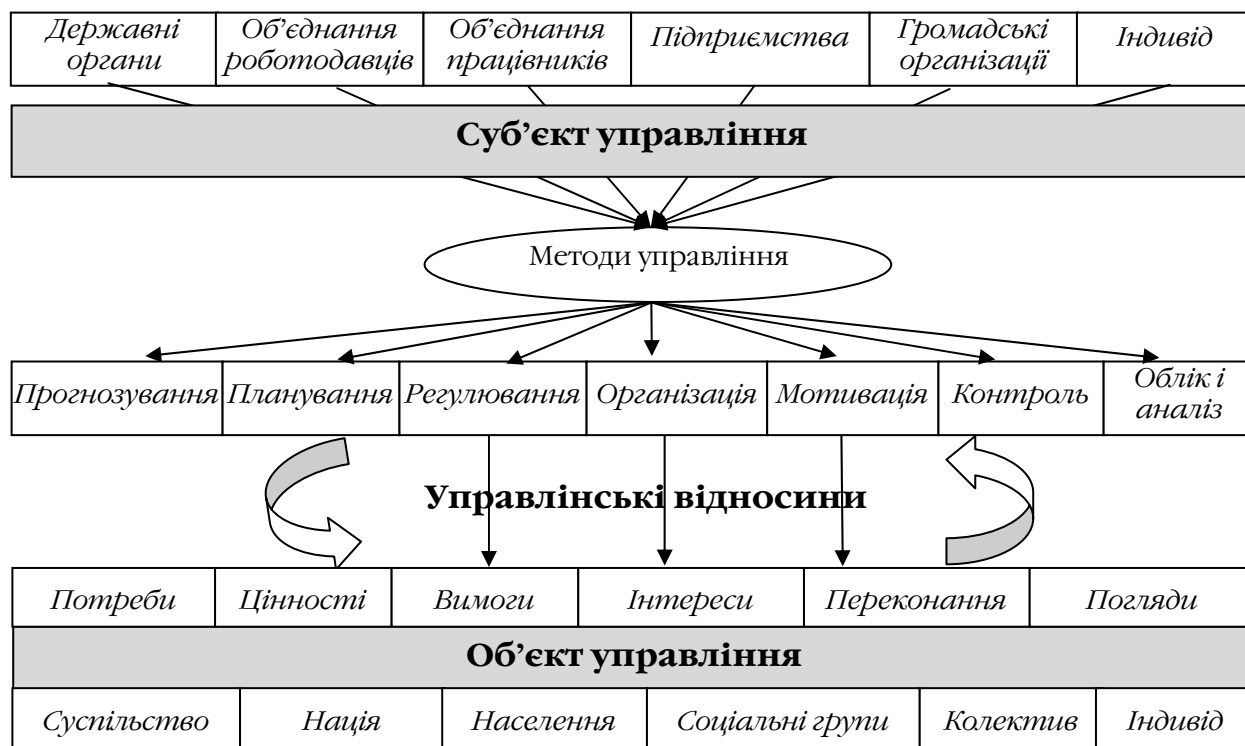

Рис. 2. Зв'язок суб'єкта та об'єкта в системі соціального управління

З позиції системного підходу соціальне управління можна розглядати як набір різноманітних елементів, які визначають управлінську діяльність в цілому. Систему соціального управління можна розглядати як інтегроване поняття до складу якого входять: фактори управління, цілі управління, принципи управління, норми управління, методи управління, функції управління, технології управління та підходи до управління (рис. 3.).

Тому, для досягнення максимального ефекту соціальне управління необхідно розглядати в контексті системи, яка являє собою сукупність соціальних відносин, що створюється в результаті спільної діяльності людей та соціальних груп.

Таким чином, у статті подано класифікацію видів управління, визначено соціальне управління в широкому та вузькому значенні, обґрунтовано поняття суб'єкта та об'єкта управління та проілюстровано управлінські відносини між ними, розглянуто систему соціального управління як інтегроване поняття.

Рис. 3. Система соціального управління

Література:

1. Социологический словарь / отв. Ред. Г.В. Осипов, Л.Н. Москвичев; уч. Секр. О.Е. Чернощек. – М.: Норма; Инфра-М, 2010. – 68 с.
2. Державне управління: теорія і практика / За заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. В.Б.Авер'янова. – К.: Хрінком Інтер, 1998. – 432 с.
3. Гриненко А.М. Соціальна політика: навч.-метод. посіб. для сам ост вивч. дисципліни / А.М. Гриненко. – К.: КНЕУ, 2003. – 39 с.
4. Андреев С. С. Теория социального управления. Субъект и объект социального управления [Текст] / С. С. Андреев // Социально-гуманитарні знання. – 2001. – № 1.- С. 80 – 96.
5. Бабосов Е. М. Социология управления: Уч. пособие [Текст] / Е. М.Бабосов. – Минск, 2004. – 287 с.
6. Слепенков Н. М., Аверин Ю. П. Основы теории социального управления. [Текст] / Н. М. Слепенков, Ю. П. Аверин. – М.: Высшая школа, 1990. – 230 с.
7. Завадський Й.С. Управління сільськогосподарським виробництвом у системі АПК: Підручник. – К.: Вища школа, 1992. – 367 с.
8. Щекин Г. В. Теория социального управления. К., 1996. С. 322 – 325, 336.
9. Соціологія: Підручник / Н. П. Осипова, В. Д. Воднік, Г. П. Клімова та ін.; За ред. Н. П. Осипової. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 336 с.

Бесчастная М.В., ассистент кафедры аграрного консалтинга и сервиса, Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины

Теоретические аспекты социального управления в контексте системы управления. В статье раскрыты вопросы терминологической определенности различных видов управления. Раскрыта специфика каждого вида управления. Обосновано применение термина «социальное управление» в широком смысле, что включает управление всеми социальными процессами и выделены основные уровни социального управления. Исходя из форм организации общества, выделены виды социального управления. Раскрыта взаимосвязь субъекта и объекта социального управления в процессе управленческих отношений. Рассмотрено социальное управление с позиции системного подхода.

Ключевые слова: техническое управление, биологическое управление, социальное управление, субъект управления, объект управления, система социального управления.

Beschastna M.V., Assistant of the Department of Agrarian Consulting and Service, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

Theoretical aspects of social management in the context of control system. The article considers the issues of terminology concerning various types of management. Peculiarities of each type of management are revealed. The use of the term «social management» in a broad sense that includes the management of all social processes and a basic level of social management are justified. Based on forms of social organization selected types of social management are identified. Interaction between subject and object of social management in the process of management relations is revealed. Social management from the perspective of a systematic approach is enlightened.

Key words: technical management, biological management, social management, governance, control object, the system of social management.

УДК 005.6:631.11](477)(045)

Буряк Р.І.,

докт. екон. наук, доцент, доцент кафедри маркетингу та міжнародної торгівлі
Національного університету біоресурсів і природокористування України

Формування організаційно-економічного механізму підвищення рівня якості діяльності підприємств аграрного сектору

У статті обґрунтовано теоретико-методологічні та практичні засади формування організаційно-економічного механізму підвищення рівня якості діяльності підприємств аграрного сектору. Визначено економічну сутність поняття «якість діяльності (функціонування) підприємства аграрного сектору», розроблено концепцію управління якістю діяльності підприємств аграрного сектору та визначено етапи її формування і реалізації. Визначено послідовність етапів формування системи менеджменту якості діяльності підприємств аграрного сектору. Здійснено кластерний аналіз результатів експертної оцінки 23 підприємств аграрного сектору за критерієм «Якість діяльності», що дозволило поділити досліджувані підприємства на три групи – з низьким рівнем якості діяльності (кластер 3), середнім – кластер 1 та високим – кластер 2. Побудовано економіко-математичну модель формування системи ідентифікації досягнутого рівня якості діяльності підприємств аграрного сектору за допомогою дискримінантного аналізу з використанням результатів попередньо проведеної кластеризації. Здійснено ABC-аналіз діаграми Ісікави з метою визначення основних напрямків підвищення рівня якості діяльності досліджуваних підприємств аграрного сектору.

Ключові слова: *якість діяльності, організаційно-економічний механізм, концепція управління якістю діяльності, система менеджменту якості, кластерний аналіз, дискримінантний аналіз, діаграма Ісікави, ABC-аналіз, підприємства аграрного сектору.*

Постановка проблеми. Наразі, сертифіковані системи менеджменту якості мають біля 2500 українських підприємств, в тому числі близько 300 підприємств АПК (в основному: молокозаводи, хлібокомбінати, м'ясопереробні заводи) і лише 3 сільськогосподарських підприємства [2, с. 6-7]. Це є одним з суттєвих чинників того, що ринок країн ЄС для підприємств тваринницької галузі практично закритий. Такий стан речей є причиною низького рівня якості діяльності та послаблення конкурентних позицій українських підприємств аграрного сектору на внутрішньому ринку і ринках країн СНД та ЄС.

Отже, виникає нагальна потреба в розробці і запровадженні на підприємствах аграрного сектору систем менеджменту якості згідно міжнародного стандарту ISO 9001:2008, які могли б пройти міжнародну сертифікацію та формуванні на їх основі організаційно-економічного механізму підвищення рівня якості діяльності означених підприємств.

При цьому особлива роль має бути відведена якості діяльності підприємства аграрного сектору, що має безпосередній зв'язок із забезпеченням належного функціонування підприємства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Загальні основи концепції та теорії менеджменту якості розкрито у працях відомих іноземних вчених: Е. Демінга, Д. Джурана, К. Ісікави, Й. Кондо, Т. Конті, Ф. Кросбі, Г. Тагучі, А. Фейгенбаума, Д. Харрінгтона, Ю.П. Адлера, О. В. Глічева, В. В. Єфімова, С. Д. Ільєнкової, О. М. Карпенко, М. Г. Круглова, В. А. Лапідуса, І.І. Мазура, В. Ю. Огвоздіна, В. В. Окрепілова та багатьох інших.

У розвитку прикладних концепцій менеджменту якості, системного управління якістю діяльності підприємств аграрного сектору свій внесок зробили: І. Г. Венецький, В.П. Галушко, О.Д. Гудзинський, С.І. Дем'яненко, А.М. Должанський [1], Т.Г. Дудар, Й.С. Завадський, П.Я. Калита, В. І. Кривошочков, Д.Ф. Крисанов [2], Д. Г. Легеза, В.О. Мозолюк, О. І. Момот [3], В.К. Терещенко, С. К. Фомічов, І. І. Чайка, М.І. Шаповал та інші науковці.

Проте, незважаючи на значну кількість наукових праць, у яких досліджується проблематика менеджменту якості, положення теоретико-методологічного забезпечення та вирішення практичних завдань щодо обґрунтування і впровадження організаційно-економіч-